

Lørdag 11. september 1993 **Aftenposten**

Ungguttens krigsmareritt

Dag Berggrav (68) har skrevet bok om sine opplevelser under den annen verdenskrig, om en unggutts vonde opplevelser.

Ungguttene kom med i Milorg gjennom sin venn Emil Eriksrud. Berggrav sier at han ikke følte angst ved å drive med illegalt arbeide, men spenning.

Det var nødvendig å være varsom med hva man sa og gjorde. Det var en underlig følelse å få et våpen i hånd for første gang.

FRED: Bildet over: Møte mellom biskop Eivind Berggrav (t.v.), general Otto Ruge og unge Dag Berggrav like etter freden. Bildet er tatt utenfor familien Berggravs hytte i Asker.

THORLEIF ANDREASSEN

Blant bøkene på Aschehoug forlags høstliste er «Vi hadde andre drømmer» med undertittel «19 år og fange på Akershus». Tittelen på boken, som utkommer i begynnelsen av oktober, sier mye.

Den tidligere departementsråden ved Statsministerens kontor forteller at boken handler om den krigingen kunne se, nemlig utnyttelsen av det onde som et hemmelig våpen. Angiverangst og terror som skulle bryte ned motstandskraften i en ung gutts sinn, danner bakgrunnen for det Berggrav følte og gjorde.

– Det var ikke slik vi unge hadde tenkt oss livet. Vi hadde andre drømmer – om et liv i frihet fra vold og pinsler, fra frykt og undertrykkelse.

Til de unge

Dag Berggrav er formann i den regjeringsoppnevnte komiteen som forbereder 50-års jubileet for frigjøringen 8. mai 1995. Markeringen har en tredobbelte funksjon, nemlig å feire gleden over gjenvunnet frihet, å minnes de falne, å gi informasjon om hva som skjedde under okkupasjonsåket til ungdom og nye slekter.

Det er tanken på jubileet og de unge som beveget Dag Berggrav til å utgi boken.

– Jeg håper at den kan gi et lite bidrag til forståelse av hva frihet er. Historien om arrestasjonen, forhørene og fengselsoppholdet ble skrevet høsten 1945, delvis basert på notater i min 7. sans, som ble smuglet inn til meg på Akershus i mars 1945. Det var aldri i mine tanker å utgi en bok.

Terapi

For Berggrav var skrivningen terapi. Han sier det slik: – Eftersommeren 1945 fikk jeg det råd å sette hendelsesforløpet og tankene mine ned på papiret, for på den måten å få tømt meg og frigjøre meg fra de vonde opplevelsene og den påkjenningen fengselsoppholdet hadde vært.

Angiveren

Dag Berggrav ble offer for en angiver, en person han alt på et tidlig tidspunkt mistenkte for å arbeide for Gestapo, men han måtte gjøre gode minner til slett spill. De to traff hverandre gjennom felles interesse for fotografering. Angiveren, som forøvrig ble drept av en medfange i et fengsel etter krigen, skulle påføre Dag Berggrav mye vondt.

Hva følte De for dette mennesket, som vel også en tid ble plassert i Deres celle som «medfange»?

– Nå så lenge etter føler jeg bare medlidenhet. Den gang følte jeg bare forakt.

Arrestert

Like før jul 1944 ble Dag Berggrav arrestert av det norske nazistiske statspolitiet, avhørt på Victoria terrasse, og satt i landsfengselet på Akershus til frigjøringen 8. mai 1945. Berggrav ble beskyldt for å ha kontakt med nordmenn som hadde foretatt likvidering av personer i det nazistiske statspolitiet. Om marerittet han opplevde på Victoria terrasse, sier han kort: – Jeg undergjikk skjerpet forhør som er nærmere beskrevet i boken.

– Det psykiske ved hva jeg tenkte og opplevde i fangenskap, er vesentlig i boken. Den skiller seg ut fra de fleste bøker fra krigen ved at det er ungguttens beretning.

Gissel?

I ettertid kan man spørre om den harde behandlingen av Dag Berggrav skyldtes at han var et gissel for sin far, biskop Eivind Berggrav, som var internert på sin hytte i Asker. Vidkun Quisling hadde mildt sagt meget imot Eivind Berggrav fordi biskopen nektet ethvert samarbeide med landssvikeren.

Det var forbudt for familien å ha kontakt med den internerte biskopen, men det forbudet trosset man. – Jeg besøkte far. At det var mulig, skyldtes de norske politivaktene. De fleste av disse var norske patrioter. Hele dette for-

UNIKT: Disse unike bildene viser biskop Eivind Berggrav i forskjellige forkledninger han benyttet når han i hemmelighet forlot hytta hvor han satt internert.

FORKLEDD: Dyster, bebrillet og tilknapet – helt ulik biskop Berggrav.

FREKT: Å ferdes i politiuniform var vel toppen av frekthet for en nordmann i tysk fangenskap.

holdet til far bidro til å holde på spenningen, forteller Berggrav.

Angsten

Mange nordmenn ble skutt på Akershus under den annen verdenskrig. Den forferdelige opplevelsen å høre medfanger bli hentet ut av sine celler og skuddene som fulgte, er en

form for psykisk tortur så grusom at den knapt kan fattes. Er det min tur i morgen?

– Noe av det sterkeste jeg opplevde, var uhyggen ved at så mange ble skutt, og det å sitte og vente på nye avhør. Boken beretter om den spenning og dramatik som hersket da dette pågikk.

«Vi hadde andre drømmer» er tilegnet Ludvig Hanssen, 18-åringen i Berggravs nabocelle, en våken og kunnskapsrik gutt med omtanke for andre. Han ville så gjerne leve, men ble skutt på Akershus 9. februar 1945.

– Tok det lang tid etter frigjøringen før De hentet Dem inn?

– Det gikk relativt raskt. Livet ble normalisert, og jeg begynte på studiene. Selv om ikke alle merker var slettet, hadde jeg gjenvunnet forholdsvis normale tilstander i løpet av sommeren og høsten.

– Var det tyskerne eller norsk statspoliti som var verst å ha med å gjøre?

– Jeg ble reddet ved at jeg satt i tysk fengsel. Jonas Lie, som var sjef for statspolitiet, ville ha meg utlevert, men tyskerne nektet.

– Hvorledes opplevdes det i dag å oppsøke Akershus festning?

– Det gjør meg ingen ting. Jeg har holdt foredrag på Forsvarets høyskole i 25 år, så å si i de samme lokalene hvor jeg satt fengslet. Under arbeidet med boken har imidlertid følelsene grepet meg sterkt når jeg har gjenoppfrisket enkelte hendelser.

Dag Berggrav ser tankefullt fremfor seg og gjentar at han skrev ned sine opplevelser allerede i 1945 for å bli ferdig med det han opplevde.

– Jeg har ikke villet kretse så mye rundt opplevelsene. Det er så lett å bli selvpoptatt. Jeg liker ikke å være blant dem som «dyrker» det vi opplevde den gang.

– Hva har den tiden De beskriver i boken gjort med Dem som menneske, Berggrav?

– Den har preget meg, men jeg har klart å holde det vonde unna. Men opplevelsene har preget mitt syn på Forsvaret. Har man lært noe av det som hendte...?

– Har vi lært noe?

– Man har lett for å glemme. På en måte kan det være godt, men på den annen side skal man ikke skyve bort det som kan være en lærdom for fremtiden. Og det er jo det som er et av hovedmålene ved at vi skal feire 50-årsjubileet for frigjøringen.